

4. Занорожский облсовет укоротил русский язык [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://pehayaigalga/igogoflci/iikgaiga/poliiic8/5398969/>. - Заголовок з екрану.

5. Кодекс адміністративного судочинства України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. - 2005. - № 35-36, № 37. - Ст. 446.

6. Конституція України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України [Текст] // Відом. Верхов. Ради УРСР. - 1961. - № 2. - Ст. 15.

8. Мазурик Д. Державний стандарт з української мови як іноземної (від теорії до практики) // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2010. Вил. 5. С. 10-14.

9. Маляренко В.Т. Про державну мову та перекладача у кримінальному процесі України [Текст] / В.Т. Маляренко // Голос України. - 2006.09.21. - № 175 - С 3.

10. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III // Офіційний вісник України від 16.03.2001 - 2001 р., № 9, стор. 1, стаття 342, код акту 17913/2001.

11. Про мови в Українській РСР: Закон УРСР від 28.10. 1989 р. № 8312-11 Відомості Верховної Ради УРСР від 09.11.1989 - 1989 р., № 45, стаття 631.

12. Про органи місцевого самоврядування: Закон України від 21.05.1997 р. МР 280/97-ВР // Відомості Верховної Ради України від 25.06.1997 - 1997 р., № 24, стаття 170.

13. Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин: Закон України від 15.05.03. № 802-iy 162 [Текст] // Офіційний вісник України від 27.06.2003 - 2003 р., № 24, стор. 14, стаття 1109, код акту 25385/2003.

14. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07.07.2010 р. № 2453-VI [Текст] // Офіційний вісник України від 30.07.2010 - 2010 р.

15. Рішення Конституційного Суду України у справі про застосування української мови від 14.12.1999 р. № 10-рп/99: [Текст] // Офіційний вісник України від 11.02.2000 - 2000 р., № 4, стор. 109, стаття 125, код акту 14039/2000.

16. Рішення Луганського суду стосовно надання російській мові статусу регіональної [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://kbrf.org.ua/lex.php?ici=1200667158>. - Заголовок з екрану.

17. Суд заборонив меру Миколаєва виступати російською мовою: публікація від 16.09.2010 [Елек-іронний ресурс] // Режим доступу: pita-pi-gi-pi&.ipia-pi.pei. - Заголовок з екрану.

18. Цивільний процесуальний кодекс України [Текст] // Відом. Верхов. Ради України. - 2004. - №№ 40-41,42. - Ст. 492.

В.С. Бабкова

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри організації судових та правоохоронних органів
Національного університету "Юридична академія
України імені Ярослава Мудрого"

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОКУРОРСЬКОГО НАГЛЯДУ
ЗА ДОДЕРЖАННЯМ ЗАКОНІВ ПРИ ВИКОНАННІ СУДОВИХ
РІШЕНЬ у КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ, А ТАКОЖ
ЗАСТОСУВАННІ ІНШИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСОВОГО
ХАРАКТЕРУ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ОБМЕЖЕННЯМ ОСОБИСТОЇ
СВОБОДИ ГРОМАДЯН**

Актуальність розгляду вказаних питань зумовлена деякою реорганізацією здійснення прокуратурою функції нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних із обмеженням особистої свободи громадян, яка отримала відображення у ліквідації спеціалізованих прокуратур з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також прийнятті нового Наказу Генерального прокурора України № 7 гн від 02 квітня 2012 року «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян».

Визначаючи правові засади прокурорського нагляду взагалі, і у досліджуваній сфері зокрема, необхідно враховувати, що вони складаються на міжнародному і національному рівнях.

Важливе значення в наглядовій практиці прокурорів щодо забезпечення законності при виконанні кримінальних покарань мають

міжнародні документи. На це орієнтує прокурорів преамбула наказу ГПУ №7 гн, який був виданий з метою підвищення ефективності наглядової діяльності органів прокуратури, у тому числі за «...додержанням міжнародних норм і стандартів поведінки з ув'язненими та засудженими ...». Серед документів, у яких закріплені ці норми і стандарти, потрібно виділити як загальні міжнародні документи з прав людини, так і спеціальні міжнародно-правові акти, які гарантують права засуджених.

До числа загальних міжнародних актів, що закріплюють найвищі стандарти захисту прав людини, і, в тому числі, засуджених, які зберігають свій загальноправовий статус при відбуванні кримінального покарання, слід віднести Загальну декларацію прав людини від 1948 року, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 1966 року, Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права від 1966 року, Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод від 1950 року.

Серед актів спеціального характеру можна виділити: Європейську конвенцію «Про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню» від 1987 р., що була ратифікована Україною у 1997 році [1]; Мінімальні стандартні правила поведінки з в'язнями ООН від 1955 р., що безпосередньо визначають права і обов'язки засуджених; Резолюцію К (62) 2 Комітету Міністрів Ради Європи відносно виборчих, громадянських та соціальних прав ув'язнених від 1962 р., Резолюцію №43/173 Генеральної Асамблеї ООН «Звід принципів захисту осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким чином» від 1998 р., Рекомендацію К (2006) 2 Комітету Міністрів Ради Європи «Європейські пенітенціарні правила» тощо [2-5]. Щодо покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, необхідно назвати такі міжнародні документи, як Мінімальні стандартні правила ООН відносно заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила), що були затверджені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 14 грудня 1990 р. [6], а також «Європейські правила застосування суспільних (альтернативних) санкцій і заходів», прийняті Комітетом Міністрів Ради Європи у 1992 році.

Як зазначається у науковій юридичній літературі, основна увага у цих документах приділяється людській гідності, гуманізації поряд-

ку та умов виконання покарань, запровадженню новітніх методів виховного впливу [7, с. 158]. Їх значення, на думку В. Львовича, полягає у наступному: 1) вони напрацьовуються на міждержавному рівні, призначені для регулювання міжнародного співробітництва у сфері пенології та криминології; 2) адресуються державам, які, володіючи реальною владою, мають можливість забезпечити в межах юрисдикції повагу до прав і свобод засуджених і відповідають за їх додержання; 3) не наділяють засуджених будь-якими конкретними правами, а спонукають держави надати цій категорії громадян певні права і свободи і забезпечити їх реалізацію за допомогою соціальних і правових засобів, якими держава володіє. З огляду на це, положення вказаних документів виступають саме міжнародними стандартами, приведення змісту прав та свобод засуджених у відповідність до яких є необхідним для пенітенціарної системи нашої держави як складової національної правової системи [8, с. 24].

Крім того, в аспекті регламентації діяльності саме органів прокуратури у сфері виконання судових рішень у кримінальних справах мають значення такі акти: Кодекс поведінки посадових осіб із підтримання правопорядку, прийнятий резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 17.12.1979 за наслідками V Конгресу ООН із попередження злочинності і поведінки з правопорушниками. Згідно із ним, посадові особи із підтримання правопорядку зобов'язані захищати всіх осіб від протиправних актів у відповідності до їх професії (ст. 1 Кодексу); «Керівні принципи стосовно ролі осіб, які здійснюють судові переслідування» від 1990 року, прийняті ООН, які були розроблені спеціально для обвинувачів, мали бути впроваджені у національні законодавства і доведені до відома прокурорів; Рекомендація К (2000) 19 Комітету Міністрів державам-членам Ради Європи щодо ролі державного обвинувачення в системі кримінального правосуддя (прийнята Комітетом Міністрів 6 жовтня 2000 р. на 724 засіданні Заступників міністрів), де серед функцій прокуратури вказувалася така, як нагляд за виконанням судових рішень; Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 1604 (2003) про роль прокуратури у демократичному правовому суспільстві від 27 травня 2003 року; відповідь Комітету Міністрів на Рекомендацію ПАРЕ 1604 (2003) про роль прокуратури у демократичному правовому суспільстві від 4 лютого 2004 р. Вказані акти приділяють увагу регламентації діяльності прокуратури, встановлюючи для цього відповідні стандарти, які слугу-

ють орієнтирами для національного законодавця [9, с. 11]. Це зумовлюється тим, що, хоча питання правового регулювання правоохоронних органів повністю відносяться до сфери внутрішньої компетенції держав, однак те місце, яке посідає кримінальне правосуддя в системі забезпечення прав і свобод особи, змушує міжнародні структури приділяти все більшу увагу забезпеченню єдиних високих стандартів в реалізації обвинувальних і пов'язаних з ними функцій демократичної держави [10, с. 19].

Отже, серед правових основ прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, важливе місце займають міжнародні документи.

Найвищою правовою основою прокурорського нагляду за додержанням законності на національному рівні є положення п. 4 ст. 121 Конституції України, відповідно до якого на єдину систему прокуратури покладається нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян.

На рівні законодавства України норми, присвячені досліджуваному напрямку наглядової діяльності містяться в п. 4 ст. 5 Закону України «Про прокуратуру». Крім того, нагляду за законністю виконання вироків та інших судових рішень присвячена глава 4 розділу III вказаного Закону під назвою «Нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян». Вказана глава складається з двох статей і визначає предмет і повноваження прокурора у цій сфері (ст. 44); обов'язковість виконання постанов і вказівок прокурора (ст. 45).

Водночас доводиться констатувати обмеженість і неповноту регулювання нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, у Законі «Про прокуратуру». Це пов'язано з тим, що вказані норми регулюють переважно нагляд прокурора за виконанням покарань і примусових заходів, що обмежують особисту свободу громадян, і зовсім не згадують про специфіку нагляду за виконанням покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. В цьому відношенні більш правильним можна вважати підхід, застосований у ст. 32 Федерального Закону Російської Федера-

ції «Про прокуратуру», відповідно до якої до предмета нагляду включено законність виконання покарання, не пов'язаного з позбавленням волі [11].

Про прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань йдеться і у ст. 415 КПК, а також у кримінально-виконавчому законодавстві.

В п. 1 ст. 22 КВК закріплено, що прокурорський нагляд за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань в органах і установах виконання покарань здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованами йому прокурорами відповідно до Закону України «Про прокуратуру». На органи і установи виконання покарань покладається обов'язок виконувати постанови і вказівки прокурора щодо додержання порядку виконання покарання, встановленого кримінально-виконавчим законодавством (п. 2 ст. 22 КВК).

Необхідно вказати, що вказаними актами регламентація даного виду нагляду не обмежуються, адже багато норм законів, хоча безпосередньо і не регламентують наглядову діяльність прокурора, проте стосуються її об'єкта і предмета.

До правових основ прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань необхідно віднести також відомчі акти. Якщо закон закріплює норму як правило поведінки, то у відомчому акті вона деталізується, уточнюється стосовно різних відносин. Зважаючи на те, що коло таких актів досить значне, і вони іноді суперечать одне одному, то від відповідних відомств, відповідальних за їх прийняття, насамперед Державної пенітенціарної служби України, вимагається здійснити перевірку і узгодження таких актів, скасувати ті з них, які не відповідають сучасному стану правовідносин, і усунути прогалини і колізії на відомчому рівні правового регулювання.

Окремої уваги заслуговує Наказ Генерального прокурора України № 7 гн від 02.04.2012 «Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян» [12]. Вказаний акт замінив аналогічний наказ Генерального прокурора України від 06.04.2011. Фактично, відмінність між цими документами полягає у тому, що в новому наказі вже не згадуються спеціалізовані про-

куратури з нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, ліквідовані 25 січня 2012 року.

Прийнятий з метою вдосконалення організації роботи та підвищення ефективності наглядової діяльності органів прокуратури України за додержанням вимог Конституції України, кримінально-виконавчого законодавства, міжнародних норм і стандартів поведження з ув'язненими та засудженими, дотримання їх прав, цей Наказ детально врегулював організаційні аспекти здійснення наглядової діяльності у даній сфері, передбачив її пріоритетні напрямки, до числа яких віднесено і додержання законів при виконанні покарань, не пов'язаних з позбавленням волі (п. 2), визначив суб'єктів нагляду, критерії ефективності тощо. Загалом, прийняття цього Наказу можна розглядати як позитивний крок на шляху до вдосконалення нормативного врегулювання прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Підводячи підсумок, необхідно відзначити, що правові засади прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах відзначаються комплексним і міжгалузевим характером, що зумовлюється предметом і завданнями даної функції прокуратури. При цьому нормативні акти з вказаних питань потребують певного узгодження між собою, що зумовлює перспективу подальших досліджень у даному напрямку.

Використана література:

1. Про ратифікацію Європейської конвенції про запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поведженню чи покаранню [Текст]: закон України від 24.01.1997 № 33/97-вр // Відомості Верховної Ради. - 1997. - № 11. - Ст. 94.

2. Мінімальні стандартні правила поведження з в'язнями від 30.08.1955 (ООН): [Електронний ресурс]. - Режим доступу: // <http://zakon.rada.gov.ua>. - Заголовок з екрана/

3. Резолюція R (62) 2 КМ РЄ відносно виборчих, громадянських та соціальних прав ув'язнених // Офіс Ради Європи в Україні. Офіційний Інтернет-сайт: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.coe.kiev.ua>. - Заголовок з екрана;

4. Резолюція № 43/173 Генеральної Асамблеї ООН «Звід принципів захисту осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню будь-яким

чином» [Текст]: від 9 грудня 1988 року // Права людини і професійні стандарти для працівників міліції та пенітенціарних установ в документах міжнародних організацій / Українсько-американське бюро захисту прав людини. - Амстердам - Київ, 1996. - С. 24-29.

5. Рекомендация КМ СЕ R (2006) 2 Европейские пенитенциарные правила: [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.coe.int/t/e/legat_afedrB/legalCooperation/prisons_and_alternatives/EPR-RU.pdf (інтернет-сайт Ради Європи). - Заголовок з екрана.

6. Стандартные минимальные правила Организации Объединенных Наций в отношении мер, не связанных с тюремным заключением (Токийские правила): Приняты резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН 45/110 от 14.12.1990 // Международные акты о правах человека. - М., 1998. - С. 215-225.

7. Велько Н.В. Виконання покарань, попов'язаних з ізоляцією від суспільства, у Великобританії [Текст] / Н.В. Велько // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ України. - 2008. - № 3 (39). - С.158-165.

8. Львовичкін В.А. Втілення міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених до позбавлення волі у кримінально-виконавчому законодавстві України [Текст] / В. А. Львовичкін // Право України. - 2002. - № 2. - С. 24-25.

9. Каркач П.М., Лапкін А.В. Правові основи прокурорської діяльності в Україні: науково-практичний посібник / П.М. Каркач, А.В. Лапкін. - Х.: Право, 2011. - 264 с

10. Додонов В.Н. Прокуратуры стран мира. Справочник / Под общ. науч. ред. докт. юрид. наук, проф. С.П. Щербы. - М.: Издательство «Юрлитинформ», 2006. - 320 с.

11. О прокуратуре Российской Федерации: закон РФ № 2202-1 от 17 янв. 1992 г. (в ред. от 02.03.2007 № 24-ФЗ) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.consultant.ru/popular/prosec/. - Заголовок з екрана.

12. Про організацію прокурорського нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян: Наказ Генерального прокурора України № 7 гн від 02 квітня 2012 року [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.gpu.gov.ua>. - Заголовок з екрана.